

У збірнику представлено стислий виклад доповідей, які подані на першу міжвузівську науково-практичну конференцію „Перспективи розвитку юридичної науки на Рівненщині”, яка проведена на базі юридичного Міжнародного університету „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” імені академіка Степана Дем’янчука.

Доповіді представлені науковцями-правниками Рівненщини.

Редакційна колегія:

- професор В.І. Цимбалюк (голова);
- доцент Ю.Є. Вовк;
- доцент А.В. Матвійчук;
- доцент Л.І. Савченко.

Перспективи розвитку юридичної науки на Рівненщині: Матеріали I міжвузівської науково-практичної конференції 5-6 жовтня 2004р. – Рівне: Юридичний факультет Міжнародного університету „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” імені академіка Степана Дем’янчука, 2004. – с.

ФОРМИ ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

В.І Цимбалюк
к.ю.н., професор, декан
юридичного факультету
Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка
Степана Дем’янчука

„Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав людини є головним обов’язком держави.” (Конституція України. Розділ 1. ст..3)

Суть цієї статті Конституції України зводиться до того, що особливими вимогами до державних органів влади є виконання завдань через свою організаційно-управлінську діяльність по захисту прав і свобод людини, охороні прав і законних інтересів державних та недержавних організацій, об’єднань громадян та по боротьбі із злочинами і іншими правопорушеннями.

Організаційно-управлінська форма діяльності державних органів, яка здійснюється шляхом розгляду юридичних справ з обов’язковим дотриманням порядку, визначеного законом, є правовою формою діяльності держави.

Правова форма діяльності держави характеризується такими ознаками: по-перше, вона основана на приписах права і повинна керуватись виключно їхніми вимогами та, по-друге, завжди тягне за собою настання виражених правових наслідків.

Видатна науковець-юрист О.Ф. Скакун вважає, що правова діяльність держави має такі визначені свої правові форми:

1. Правотворча діяльність;
2. Правозастосувальна діяльність;
3. Установча діяльність;

4. Контрольно-наглядова діяльність;
 5. Правоохоронна діяльність;
 6. Організаційна діяльність.
- (Скаун О.Ф. Юридическая деонтология: Учебник. – Харьков: Эспада, 2002. – с.49).

Деякі науковці, такі як В.В. Колейчиков, І.В. Опришко виділяють окремо ще таку форму правової діяльності як правозахисну. (Правознавство: Підручник/Авт. кол.: Демський С.Е., Ковальський В.С., Колодій А.М. (керівник авт. кол.) та інші., За редакцією В.В. Колейчикова. – 7-е вид., стер. – К.: Юрінком інтер, 2003. – с.695).

В інших наукових працях ряд вчених-юристів відзначають, що в навчальній літературі нечітко визначені ознаки правоохоронної діяльності. На їхню думку, не розмежовується поняття правоохоронної діяльності, тому наряду з правоохоронною діяльністю виділяють поняття спеціальної правоохоронної діяльності, судової діяльності та правозахисної діяльності. (Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: навчальний посібник / Авт. кол.: Білоус В.Т., Демський С.Е. та інші; - К.: Юрінком інтер, 2002. – с.8-9).

На нашу думку правозахисну діяльність необхідно розглядати як складову частину правоохоронної діяльності, яка виконує тільки притаманні їй функції по захисту прав і свобод громадянам України, фізичним та юридичними особам, а також іноземцям та особам без громадянства.

В склад правоохоронної діяльності, як її частину, необхідно включити також діяльність з охорони правопорядку, яка регулює правову діяльність спеціальних органів влади, спрямовану на боротьбу зі злочинністю та адміністративними правопорушеннями, охорону правопорядку з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян та юридичних осіб, з захистом Конституційного порядку тощо.

Спеціальну правоохоронну діяльність ми пропонуємо розглядати, як складову частину діяльності з охорони правопорядку, тому що вона по своїй суті спрямована на виконання одних і тих же задач, а саме боротьби із злочинністю,

захистом конституційного порядку, територіальної цілісності та суверенітету держави та інших. Основною причиною, чому ми її виділяємо як складову частину, є те, що спеціальна правоохоронна діяльність для досягнення своєї мети проводить гласні і не гласні оперативні заходи та використовує оперативні і оперативно-технічні засоби.

Ми повністю підтримуємо думку багатьох вчених про те, що судову діяльність необхідно розглядати як окрему, одну із основних форм правової діяльності держави, тому що вона виконує функції тільки окремої гілки державної влади – судової.

Отже, згідно з нашим твердженням правова форма діяльності має такі правові форми:

- Правотворча діяльність – це конкретна правова форма діяльності, яка виражається в підготовці та ухваленні нормативно-правових актів, внесено до них змін або їх повного скасування.

Процес створення нормативно-правового акту поділяється на такі основні етапи:

- підготовка проекту;
- його розгляд і завершення правотворчим органом;
- його оприлюднення через засоби масової інформації.

Тільки після прийняття та офіційного опублікування, нормативно-правовий акт вступає в силу і його вимоги з цього моменту застосовуються як загальнообов'язкові до виконання.

- Правозастосувальна діяльність - це діяльність органів держави і посадових осіб з метою реалізації норм права на виконання рішень судових, адміністративних і органів місцевого самоврядування, а також застосування процедури юридичної відповідальності і покарання.

Установча діяльність - це діяльність, яка направлена на вирішення конкретних цілей і завдань окремих галузей права, правових інститутів та на формування удосконалення або ліквідації державних органів і їх структурних підрозділів, призначенню або звільненню посадових осіб.

- **Контрольно-наглядова діяльність** - це діяльність компетентних державних органів, які здійснюють контроль та нагляд за виконанням вимог чинного законодавства.

- **Організаційна діяльність** - це особливий вид діяльності, направлений на вирішення чітко визначених організаційно-економічних, культурно-масових та інших питань, які не потребують жорсткого юридичного контролю.

- **Судова діяльність** - це специфічна діяльність судових органів, тобто правосуддя.

- **Правоохоронна діяльність** - це особлива форма діяльності правоохоронних органів, яка за допомогою методів переконання та примусу проводить боротьбу зі злочинністю та адміністративними правопорушеннями, охороняє законні інтереси, права і свободи громадян та юридичних осіб, забезпечує та гарантує самостійність, суверенітет та територіальну цілісність України.

Правоохоронна діяльність поділяється на такі основні частини:

- правозахисна діяльність;
- діяльність з охорони правопорядку.

Основними ознаками правової форми діяльності держави є:

- виняткове право на підготовку та ухвалення нормативно-правових актів, внесення до них змін або повного їх скасування;
- вона здійснюється та контролюється тільки уповноваженими на те органами;
- націлена на виконання основного завдання: захисту та охорони прав людини, суспільства, держави;
- її приписи обов'язкові для виконання на всій території України.

Соціальна цінність призначення діяльності права визначається в задоволенні потреб соціальної справедливості та гуманізму, захисту прогресивних інтересів громадян та суспільства, а саме:

- регулює найбільш важливі потреби та інтереси між людьми шляхом впливу на їх поведінку та діяльність через узгодження їх специфічних інтересів;

- через дотримання вимог чинного законодавства окреслює межі свободи громадян з метою утвердження рівності перед законом та в розділі матеріальних благ.

Діяльність права регулюється та забезпечується державою. Це виражається, по-перше, в тому, що держава створює реальні умови і засоби, які сприяють безперешкодному добровільному здійсненню суб'єктами права означених у правових нормах зразків поведінки; по-друге, - держава використовує виключно в рамках законності відповідні заходи заохочення переконання і примусу для забезпечення необхідної правової поведінки, а в разі невиконання вимог правових норм застосовує ефективні санкції.

Таким чином, можна зробити висновок, що правова діяльність держави не має чітко визначених форм. В процесі переходу від тоталітарної держави до сильної правової держави демократичного напрямку виникають нові форми правової діяльності, які знаходять своє відображення в реорганізації державних та недержавних органах влади і закріплюються новими нормативно-правовими актами.

Література:

1. Конституція України. - Харків: Парус, 2003.
2. Тимченко С.М. Судові та правоохоронні органи України. Навчальний посібник. - К., : Центр навчальної літератури, 2004.
3. Суд, правоохоронні органи та правозахисні органи України: Навчальний посібник/ Авт. Кол.: Білоус В.Т., Демський С.Б. та інші. - К.: Юрінком Інтер, 2002
4. Правознавство: Підручник / Авт. Кол.: Демський С.Б., Ковальський В.С., Колодій А.М. (керівник авт.кол.) та інші. За редакцією В.В. Колейчикова. - 7-е вид., інтер. - К.: Юрінком Інтер, 2003.